

KİTAP İNCELEMESİ: WHAT ARE MUSEUMS FOR? BOOK REVIEW: WHAT ARE MUSEUMS FOR?

Elif İbşiroğlu Bayram *

Öz

Yazar Sleight'in kitabı, yazarın başlangıçta belirttiği şekliyle; din ve ifade özgürlüğünden hayvan haklarına ve olimpiyatlara kadar çağdaş dünyayı inceleyen serinin bir parçasıdır. "What Is It For?" serisi içerisinde yer alan kitap, müzeleri konu edinmektedir.

Keywords: Müze, Müzeler, Tanıtım, Kitap İncelemesi, John Sleight

Abstract

Sleight's book, as initially stated by the author, is part of the "What Is It For?" series, which explores the contemporary world from freedom of religion and expression to animal rights and the Olympics. Within this series, the book focuses on museums.

Anahtar Kelimeler: Museum, Museums, Review, Book Review, John Sleight

Sleight, Jon.

Book Review: What Are Museums For?

Bristol, Bristol University Press, 2024

166 p.; ISBN: 978-1529231397

John Sleight is an educator, art historian and freelance curator. He has worked in a number of UK arts institutions, museums and heritage sites. His book, "What Are Museums For?" was first published by the University of Bristol in 2024. The book has not yet been translated into Turkish. The author, who is an expert on

museums and fine arts, provides information on the shaping of museums from the past to the

future. In the book, museums are examined as an identity element, the classical concept of the museum, services offered for others, changes and transformations brought about by

* Öğretim Görevlisi, Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, Bursa/TÜRKİYE, ielif@uludag.edu.tr, ORCID:0000-0003-3388-356X (Makale Gönderim Tarihi: 20.04.2025, Makale Kabul Tarihi: 10.09.2025).

digitalization, and dimensions of trust and future.

Yazar Sleight'in kitabı, yazarın başlangıçta belirttiği şekliyle; din ve ifade özgürlüğünden hayvan haklarına ve olimpiyatlara kadar çağdaş dünyayı inceleyen serinin bir parçasıdır. "What Is It For?" serisi içerisinde yer alan kitap, müzeleri konu edinmektedir.

Yazar Sleight, kitabın giriş bölümünde müzeleri hayal etmemizi isterken düşünmemizi de bekliyor aynı zamanda. Müzeler, ziyaretçilerinin kimliğini yansıtabiliyor mu, bizler kendimizi ziyaret ettiğimiz müzelerin parçası hissedebiliyor muyuz? Müzelerde sergilenen nesnelere (objelerin) hikayelerini ne kadar içselleştirebiliyoruz? Çocukluk ve gençlik dönemlerimizde kişisel olarak müzeleri deneyimledik belki.

Peki, müzelerin ne için olduğu üzerine hiç düşündük mü? Kimlik, güven, eşitlik ya da eşitsizlik kavramları üzerinden müzeleri sorgulayan kitap; anlatıların yanı sıra, fotoğraf, resim gibi görsellerle desteklenmiştir. Kitap 8 bölümden oluşmaktadır. Yazarın deyimiyle hikayesi, kitabın anlatısıyla iç içedir. Her bölüm belirli bir müzedeki belirli bir sergiye odaklanmaktadır. Her bölümde alandan uzman kişilerle yapılan röportajlara da yer verilmiştir.

Yazar kitabın giriş bölümünü de kapsayan 1. bölümünde (s. 1-12), okuyuculardan bir müze hayal etmelerini istemektedir. Bu bölüm duygusal müze karşılaşması olarak adlandırılmaktadır. Duygusal karşılaşma, sadece müze koleksiyonlarını değil, müzelerin varlığını da tanımlayabilir. Yazar bu bölümde; "müzeler ne işe yarar?" sorusunu kendi algı ve duygularından yola çıkarak sormaktadır. Bu bölüm; ziyaretçinin bir müze nesnesine olan tepkisi, bir müzenin ne olduğu, nesnenin ziyaretçiyi nasıl etkilediği ve müzelerle insan ilişkilerini sorgulayan duygusal dinamiklerin keşfedilmesi üzerine bilgiler vermektedir. Günlük yaşamın travmaları, müzelerin güvenli olduğu varsayımı altında müze koleksiyonlarında sessizce temsil edilmektedir.

"Klasik Müze" başlığını taşıyan, kitabın 2. bölümü (s. 13-30), müzelerin nasıl ortaya çıktığını konu edinmiştir. Müzeler, toplum ve hayatlarımızın bir parçası olarak, geçmişten gelen yaşamların günümüzde var olanlarla geleceğe taşınmasını amaçlamaktadır. Bu bölüm ayrıca müzelerin tartışmalı kurumlar olduğunu vurgulamaktadır: Müzeler; yasa, milliyet, sponsorluk, özerklik ve küresel politika kavramlarıyla

yakın ilişkilidir ve bu nedenle duygu ve fikirleri kutuplaştırıcı niteliktedir.

Kitabın 3. bölümünde (s. 31-46), müzelerin başkalarına hizmet etmesi üzerinde durulmuştur. Bu bölümde, temelde insanların müze koleksiyonlarına ihtiyaç duyduğundan daha fazla, müze koleksiyonlarının insana ihtiyaç duyduğunun altı çizilmiştir. Küratör, sadece müze alanlarında çalışan birkaç kişiyi tanımlayan bir meslek ünvanı olarak düşünülmemektedir. Sonuç olarak, herkesin kendi deneyimlerinin potansiyel küratörleri olduğu ifade edilmiştir. Ziyaretçiler, müzeler için büyük bir öneme sahiptir. Ziyaretçiler olmadan müzeler, depolama ve koruma merkezi durumundadırlar. Müzeler, toplumla iletişimi sağlamaktadır. Hizmet kavramının göz önünde bulundurulduğu bölümde; müzelerin başkaları için ne ifade ettiği sorgulanmaktadır.

Kitabın 4. bölümü (s. 47-67), dijitalleşmenin ve dijital erişimin önemine değinerek dijital müze kavramını ele almaktadır. Müzelere fiziksel erişimin yasak olduğu COVID-19 pandemisi, dijital erişimin bir alternatif değil, başlı başına bir gerçek olduğunu göstermiştir. Bu süreç, müzelerde dijital yeniliklere yol açmıştır. Müzelerin etkileşimde olmasını sağlayan çeşitli dijital içerikler oluşturulmuştur. Bu içerikler; bilgi, makale, film, artırılmış gerçeklik, küratörlü tur ya da canlı yayın içerikleri olarak sunulmuştur. Herkesin ruh hali, hareket alanı ve içinde bulunduğu atmosfere bağlı olarak, kişilerin söz konusu içerikleri tüketme şekli, tepkileri ve etkileşim kurma biçimi de farklı olmaktadır. Bu bölümde; dijital erişim, pandemi sırasında tek müze deneyimi olarak ifade edilmiştir.

5. bölümde (s. 68-81), müze ve güven ilişkisine değinilmiştir. Müzelerde hikâye anlatımının tarafsız olmadığı ifade edilmektedir. Müzeler, kesişimsellik ve çoğulluk ile karakterize edilen alanları kapsamakta; doğrudan ulusal ve uluslararası hukuka bağlanmaktadır. İnsanların kimlikleri gibi, tarihleri de kesişimsel olabilmektedir. Müzeler entelektüel bir misyon yüklenmektedir. Bölümde müzelerin, başkalarının kendilerini geliştirmelerini sağlama işlevi sorgulanmaktadır. Kuzey İrlanda'da ulusal müzeler; zengin, potansiyel olarak acı verici ve politik olarak hassas bir tarihe sahip koleksiyonun güçlü bir örneğini sergilemektedir. Bu noktada sorgulanan, bir müzenin böyle bir hikâyeyi nasıl anlatabileceğidir. Güven burada hangi rolü oynamakta ve nasıl kazanılmaktadır? Bu sorularla bölümde güvenin gücü araştırılmaktadır.

Kitabın 6. bölümü (s. 82-100), "Queer Müzesi" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde; LGBTQ+ (kimlikler arasındaki geniş kesimi temsil etmesi için 'Q'nun ['Queer'] kullanılarak paylaşıldığı vurgulanmıştır) anlatılarının ve müzelerdeki temsilinin zengin bir diyalog kaynağı sunduğundan bahsedilmiştir. Müze objelerinin sadece sunumu yeterli görülmemektedir. Müzelerde temsil önemlidir. Bu bölüm; geçmişte sistematik olarak göz ardı edilen, yanlış temsil edilen, silinen, yok edilen ya da yeniden yorumlanan queer tarihinin günümüzdeki müze koleksiyonlarında nasıl ele alınabileceğini sorgulamaktadır. Queer topluluklar, müzeler ve onları oluşturan toplumlar tarafından tarihsel süreçte marjinalleştirilmiş birçok kişinin içindeki ses olarak tanımlanmaktadır. Bölümün vurgusu; kimliklerimiz ortak mücadele alanında yer almaktadır. Farklı deneyimler

karşılaştırılmaz ya da karıştırılmaz. Müzelerde queerlik ve queer tarihini paylaşma süreci, müze işlevselliğinin dikkate alınabileceği bir bakış açısı sunmaktadır. Bu noktada müzelerin içerdiklerinden ziyade içermedikleri önem kazanmaktadır. Değerler sisteminin gözden geçirilmesi, yeniden ele alınması, müzelerin kapsayıcılığını güçlendirmektedir.

Kitabın 7. bölümünde (s. 101-120), müzelerin değişebildiği, değiştiği ve değişmez olmadığından bahsedilmektedir. 2020’de Oxford’daki Pitt Rivers Müzesi, bir sergiyi kapsamından çıkarmıştır. Söz konusu sergi “Tsantsas” olarak adlandırılan küçültülmüş kafalarla ilgilidir. Bu sergi ölümlere yapılan muameleyi göstermekte ve ırkçılıkla ilişkilendirilmektedir. Tsantsas’ın metalaştırılması ve küçültülmüş kafa ikonografisi hem çocuklar hem de yetişkinler için Batı kültüründe yaygındır. Küçültülmüş kafalar, filmlere ve kitaplara konu olmuştur. Beetlejuice (1988) ve Müzede Gece (2006) filmleri örnek gösterilebilir. Görünen o ki; pandemi süreci, nesnelere müzeden kaldırmak için ortam sağlamış ve bir müze değişikliğine sahne olmuştur.

Kitabın son bölümü olan 8. bölümde (s. 121-139), geleceğin müzesi sorgulanmaktadır. Bu noktada varlığın yeniden tanımlanması ile hayal etmenin önemine değinilmektedir. Kendine müze demek bir müze olmaktır belki de. Bu, bazen müze içerisindikileri korumak şeklinde olabilir ya da yeni bir icat yaparak olabilir. Müze, tek başına da güçlü bir kavramdır ve onu tanımlayan nesnelere olmadan da çalışabilir. Ancak yine de tek bir müze kavramı yerine,

çok sayıda müzenin rekabet ettiği bir ortamda müzeler, etik değerlerini, koleksiyonlarını ve hikayelerini ortaya koymalıdır.

Müze değişikliği bazı durumlarda olumsuz görülebilir. Bununla birlikte aynı zamanda umuda ve yeniliğe de evrilebilir. 2015 yılında kurulan İngiltere’nin Evsizlik Müzesi, doğrudan evsizlik deneyimi olan insanlar tarafından oluşturulmuştur ve onlar tarafından yönetilmektedir. Siyasi ve sosyal değişim içinde hareket eden Müze, kendini yansıtan nesnelere toplamakta ve birden fazla coğrafi konumda aktif olarak çalışmaktadır.

Müzeler, geçmişte olduğu gibi günümüz dünyasında da önemli bir yere sahiptir. Gelecek zaman diliminde yaşantılarımızın şekillenmesinde rol oynamaya devam edecektir. Hızla değişen yaşam koşullarına birçok özne/nesne gibi müzeler de ayak uydurmaktadır. Kitap, müzelerin değişim sürecinden bahsederken en belirgin anlatıyı pandemi sürecini değerlendirerek yapmıştır. Pandemi ile birlikte, müzeler somut mekanlardan çıkmış, sanal olarak ziyaret edilebilen alanlara dönüşmüştür. Müzeler sadece duvarlarla sınırlı kalmamış, ziyaretçilerine bir akıllı telefon mesafesinde olmuştur. Kitap, müzelerin gücünün yansımaları olduğunu hatırlatırken, hikâye anlatıcısı olma ve bu hikayeleri başkalarıyla paylaşmanın önemine değinmektedir. Kitap ayrıca “müzeler ne için?” diye sorarken; bizlere güvene dayalı olarak, farklılıklarımızla dünyayı bir kesişim noktasında yaşadığımızı ve birlikte deneyimlediğimizi göstermektedir.